

- nouns of the abstract content – magic: Sleepy ghost of the dark mourning exclaimed the coast (124).

Active word formation is an expressive feature of the artistic discourse of Myroslav Dochynets, which synthesizes formally - word-formation and semantic levels. The nominative and expressive-estimated potential of authorial occasionalities depends simultaneously on several factors: on the character of the lexical meaning of the motivational word, on the emotional coloring of word-formation affixes, on the semantic and stylistic connectivity of word-building elements. Masterfully winning the Ukrainian Word, the author finds out and reveals the new deep sense hidden in its semantic depths, tightens the tradition of linguistic and aesthetic reproduction of the world.

Key words: word formation, semantic way of word formation, occasionalism, language and aesthetic signs of national culture, semantics, word formation.

УДК 82-83.09

І. П. Суїма

ДІАЛОГ ЯК ФОРМА СПІЛКУВАННЯ

Стаття присвячена різноаспектному дослідженню структури й семантики діалогічного мовлення як компонента художнього тексту. В статті відзначено, що художній діалог можна розглядати як специфічну одиницю мовлення знакового характеру, змістовною стороною якої є комунікативна ситуація. З точки зору теорії мовленнєвих актів діалог являє собою ланцюг мовленнєвих і немовленнєвих дій комунікантів, спрямованих на рішення комунікативної задачі. Мінімальною одиницею, що є носієм комунікативного завдання, виступає мовленнєвий акт, що здійснюється для реалізації певної комунікативної дії й наділений комунікативно-прагматичною функцією.

Ключові слова: діалог, комунікативна одиниця, складники, репліка-реакція, стимулююча репліка, діалогічна єдність.

DOI 10.34079/2226-3055-2019-12-20-271-280

Постановка проблеми. Діалог являє собою складну мовну одиницю, експонентом якої є послідовність реплік, а денотатом – комунікативна ситуація. Діалог, діалогічна мова, діалогічне спілкування привернули до себе увагу багатьох дослідників. Основи теорії діалогу були закладені в працях видатних мовознавців В. В. Виноградова [5], Л. В. Щерби [23], Л. П. Якубинського [24] та ін. В роботах В. В. Виноградова, Л. В. Щерби, Л. П. Якубинського діалог характеризується як більш природне в порівнянні з монологом явище, як спонтанна, безпосередня форма спілкування [23, с. 115–117], що припускає швидку зміну акцій і реакцій [24, с. 99] і перетин в різних напрямках декількох психологічних і мовних площин [5, с. 150].

Зв'язок з попередніми дослідженнями. Питанню теорії діалогу і характеристиці його структурних і семантичних особливостей присвячена ціла низка спеціальних досліджень. Серед лінгвістичних досліджень діалогу деякі вчені вважають за необхідне виділити два основних підходи до аналізу діалогічного мовлення: структурно-семантично орієнтований і функціонально орієнтований [14, с. 19; 18, с. 305]. В рамках

першого підходу розглядаються граматичні та семантичні характеристики окремих діалогічних реплік і більших діалогічних утворень – діалогічних єдностей, що складаються з двох, трьох і чотирьох компонентів, діалогічних ланцюжків, діалогічних блоків; вивчаються структурні й семантичні показники зв'язності фрагментів діалогу [1; 2; 4; 16; 17; 19].

Основна увага в цих дослідженнях приділяється аналізу структурної організації діалогічного мовлення. До загальноприйнятих понять в цій галузі можна віднести поняття стимулюючої репліки та репліки-реакції, поняття діалогічної єдності, різні класифікації діалогів і т. п.

Постановка завдання дослідження. Особливий інтерес представляє інтерпретація діалогів у художньому мовленні. Зображуючи в художньому творі комунікативний акт, письменник намагається висловити складні міжособистісні стосунки персонажів, намагаючись з максимальною художньою точністю відтворити думки та почуття кожної дійової особи, наділяючи її індивідуальною манерою мови, інтонацією. Тому завдання дослідження полягає в розгляді та аналізі особливостей художнього діалогу.

Мета цієї статті полягає в різноаспектному дослідженні структури й семантики діалогічного мовлення як компонента художнього тексту.

Виклад основного матеріалу. За визначенням О. А. Трофімової, діалог – це реальна одиниця мови, що відбиває «...взаємодію принаймні двох висловлювань...» [21, с. 114–115]. Діалог первинний стосовно інших випадків застосування мови, оскільки виникнення мови у людей можливо тільки в суспільстві, в рамках живого спілкування, в результаті обміну між комунікантами різними видами інформації [18]. Л. С. Бархударов також звертає увагу на універсальність діалогічних відносин, які полягають в тому, що їх можна виявити в будь-якому художньому тексті [3, с. 213].

Традиційно розрізняють розмовний усний діалог і літературний письмовий діалог. Основна відмінність між розмовним та літературним діалогами полягає в їхньому функційному призначенні. Розмовний діалог, або розмовна мова, безпосередньо обслуговує різні сфери життєдіяльності людей – спілкування в офіційних умовах, в побуті і т. п. У цьому функціональне призначення розмовного діалогу. Літературний же діалог, або книжкова форма мови (термін О. А. Трофімової [21, с. 3]), є опосередкованою формою передачі авторського задуму. Функціональне призначення літературного діалогу полягає в передачі авторського задуму і в емоційно-естетичному впливі на читача. В цілому літературний діалог відбиває живе спілкування, наближається до реальної розмовної мови [10, с. 14; 12, с. 92], оскільки зберігає її основні лексичні та структурні особливості. Ті якості, які відрізняють усне мовлення від письмового (непідготовленість, спонтанність, безпосередність), можуть трансформуватися і перехресуватися в окремих типах усного та писемного мовлення, що призводить до взаємодії їх різних форм [10, с. 13].

На думку одних вчених, розмовна мова в мові художньої літератури не завжди адекватно відбиває живу розмовну мову; це її стилізація, яка може здійснюватися по-різному [11; 13]. О. А. Лаптева вважає, що зафіксоване усне мовлення не є фотографією живої розмовної мови [12, с. 145]. Висловлюється думка, що драматична мова підпорядкована загальним законам драматичного мистецтва і є стилізацією розмовної мови, тому говорять про принципову неможливість відбиття розмовної мови в художньому творі, оскільки між спонтанним усним мовленням в природних умовах і його відбиттям у літературі немає і не може бути тотожності [20].

Природне розмовне усне мовлення часто відрізняється від книжкового, літературного стилю, в якому кожне речення строго логічно веде до розкриття художнього образу, задуманого автором.

Інші автори не настільки категоричні у своїх судженнях і вважають, що художній діалог багато в чому близький до розмовної мови, оскільки письменники засобами писемного мовлення створюють враження мови усної, спонтанної, діалогічної, що протікає в умовах безпосереднього спілкування [6; 7; 9; 22].

Ми вважаємо, що в більшості випадків художні твори являють собою досить надійний матеріал для дослідження діалогічного мовлення, оскільки мова персонажів в основному відтворює реальну розмовну мову.

На формальному рівні діалог можна протиставити іншим видам мовних подій в силу наявних характерних ознак. Н. І. Теплицька визначає діалог так: є, принаймні, два співрозмовники; адресація мови змінна (відбувається обов'язкова зміна тих, хто говорить); між співрозмовниками не існує непереборних зовнішніх перешкод, що заважають веденню розмови; мова, яку використовує мовець, відома тому, хто слухає [20, с. 8]. Обов'язкове врахування попереднього контексту, а також соціального контексту в цілому відіграє дуже важливу роль і обумовлює такі риси діалогу, як стислість, розкутість, вільний характер синтаксису [12, с. 264], риси, які проявляються у великій кількості еліптичних конструкцій в діалогах.

Розподіляючись між двома або кількома комунікантами, тема діалогу різко відрізняється від теми монологічного висловлювання. Тема діалогу має великий динамізм, активність, в той час як монологічне висловлювання є більш завершеним, закритим в семантичному плані [12, с. 145].

Модальність діалогічного мовлення створюється двома особами. По-цьому воно складніше за своєю структурою, ніж монологічне. У діалогічному мовленні стикаються дві установки – того, хто говорить, і слухача [15, с. 99].

Загальновідомо, що діалог є структурною одиницею розмовної мови і відображує всі її особливості. Внаслідок цього сутність діалогу, його структурно-семантичні особливості, взаємозв'язок реплік і встановлення меж знаходяться в центрі уваги багатьох лінгвістів, які вивчають це явище в різних мовах.

Н. Ю. Шведова визначає діалог як обмін висловлюваннями, що породжуються одне за одним в процесі розмови. Взаємопов'язаність висловлювань в діалозі є завжди взаємопов'язаністю і смисловою, в певних випадках, структурно-мовною [22, с. 68].

С. С. Беркнер розглядає діалог як поєднання низки реплік, взаємопов'язаних в структурно-семантичному плані [4, с. 57].

В. Дресслер вказує, що діалог є особливим видом тексту, який ділиться на висловлювання його учасників [9, с. 184].

А. А. Леонтьєв також підтверджує, що діалог є таким же цілісним текстом, як і монолог, якщо він має змістовну організацію [14, с. 28].

Всі ці вищезгадані трактування сутності діалогу суперечливі. Дослідження діалогу ведуться за декількома напрямками. Але найбільш суттєвими є дослідження, які пов'язані з вивченням структурних характеристик діалогу і синтаксичних зв'язків між репліками.

Якщо порівнювати різні визначення діалогу, то загальним для всіх дефініцій є уявлення про діалог як про ланцюг реплік, що змінюють одна одну [17, с. 6]. В. Д. Ніколаєва ставить під сумнів деяку механічність такого визначення, оскільки обмін репліками рідко (навіть в побутовому спілкуванні) буває безпричинним: як правило, ініціатор діалогу ставить собі певну мету і підпорядковує її досягненню всі

свої тактичні ходи, що варіюються в залежності від готовності іншого комуніканта співпрацювати в досягненні бажаного результату [17, с. 8].

Всі репліки одного персонажа складають його мовну партію.

Окрема репліка, як правило, є складовою частиною «діалогічної єдності – двох (і більше) реплік, тісно спаяних між собою формально-змістовними зв'язками» [11, с. 150].

Діалогічна частина художнього твору виділяється з суцільного тексту завдяки обов'язковому пунктуаційно-графічному оформленню вибраного. Її головна функція полягає у зображенні безпосереднього спілкування персонажів:

In the street, I said to Prank: «Who is Maggie?» – «Have not you heard of Margaret Bellington Shoemaker?» He exclaimed. «Ho,» I said humbly [Aldington, p. 158].

Розроблено різні класифікації діалогів. Найбільшого поширення набули класифікації, в основу яких покладено семантичний принцип. За цим принципом А. Р. Балаян виділяє три різновиди діалогу: 1) висловлювання і подальша відповідь; 2) висловлювання і наступна дія; 3) висловлювання і наступні короткі репліки [2, с. 15]. За класифікацією С. С. Беркнера, можна виділити: 1) сюжетний діалог, функція якого полягає в розвитку драматичного сюжету; 2) діалог-бесіда, який служить для розкриття психологічної характеристики персонажа; 3) діалог-розповідь і 4) діалог-бесіда [4, с. 111].

Типологія діалогу розроблена в лінгвістичній літературі недостатньо. Зазвичай пропонується найзагальніша класифікація «надстилістичного» характеру [8]. В. Д. Девкін наводить такі дані у своїй книзі «Діалог: німецька розмовна мова»: «...користується популярністю підрозділ мови на шість типів: 1) доповідь; 2) повідомлення або розповідь; 3) репортаж; 4) дискусія офіційного характеру; 5) побутова розмова; 6) інтерв'ю. Цей підрозділ виводиться за такими параметрами: 1) кількість мовців (один або більше); 2) тимчасова віднесеність того, про що йде мова, і моменту мовлення (синхронність, передумання / проходження, позачасовість); 3) вплетення елементів ситуації в текст (нульова, слабка, сильна); 4) стосунки комунікантів (рівноправність, верховенство, підпорядкованість); 5) ступінь підготовленості (спеціально підготовлена, непідготовлена мова і мова професійного оратора); 6) чергування висловлювань (часте, рідкісне, нульове); 7) заданість теми (дається заздалегідь чи ні); 8) розвиток теми (описовий, асоціативний, аргументований); 9) ступінь офіційності (публічність, напівофіційність, неофіційність, розмова в колі своїх)» [8, с. 13].

О. М. Галкіна-Федорук на підставі виділення за змістом і функціями п'яти видів реплік (а саме: репліка-протиріччя, репліка-згода, репліка-додаток до сказаного, репліка, що супроводжує тему діалогу, репліка, яка переводить тему розмови в іншу площину), поділяє всі діалоги на дві великі групи: діалоги-синтези та діалоги-протиріччя [6, с. 116–119].

Цікавою є точка зору А. Р. Балаяна, який розглядає діалог ще і в плані модально-інформативного підходу і виділяє два типи діалогу: інформативний, підвидами якого є з'ясування й уточнення, і модальний, який, у свою чергу, підрозділяється на полеміки та унісони [2, с. 6–13]. Але ми вважаємо, відтінок модальності буде присутній і при з'ясуванні чого-небудь, і при уточненні. На початковому етапі полеміки і унісону також притаманний інформативний характер, тобто вони починаються з уваги до яких-небудь даних.

Вивчення діалогу з точки зору граматики тексту сприяє виділенню в ньому структур, які повинні мати певну універсальність щодо текстів [20, с. 315]. У діалозі такою одиницею є репліка. За визначенням І. П. Святогора, репліка є «основною

комунікативною одиницею діалогічного мовлення». Вчений пропонує наступні класифікації реплік: 1) залежно від способу вказівки найближчої перспективи розмови; 2) в залежності від виду мовних реакцій, за складом їх елементів; 3) в залежності від впливу комунікантів діалогу на побудову репліки [19, с. 6].

Ч. Фриз пропонує таку класифікацію реплік діалогу:

1) репліки, що не залежать від попереднього висловлювання, але визначаються тільки ситуацією (situation utterance units);

2) репліки, що представляють реакцію на попереднє висловлювання (response utterance units); 3) репліки-відповіді на питання, котрі містять показники зв'язків з попередньою реплікою [25, с. 38].

На думку Л. А. Єлісеєвої, єдиною чітко виділеною одиницею діалогу є репліка, яка визначається як комунікативна одиниця діалогу, межею якої є зміна мовця [10, с. 147]. Більші одиниці діалогу іменуються відповідно «діалогічною єдністю», «діалогічною групою», «діалогічним цілим». Репліки можуть володіти різним обсягом, і абсолютним критерієм для їх ідентифікації є, як ми вже говорили, зміна мовця.

Інтерес до проблеми діалогічних єдностей виник в 50-ті роки ХХ в. після опублікування робіт Н. Ю. Шведової, присвячених синтаксису розмовної мови. Саме Н. Ю. Шведовою вперше було дане визначення діалогічної єдності (ДЄ) [22], що спиралося на ідеї В. В. Виноградова [5]. Якщо раніше репліка вважалася єдиною можливою одиницею діалогічного мовлення, то зараз стали визнавати, що не всі репліки мають смислову і формально-смислову закінченість. Відповідні репліки будуються як залежні в семантичному та інтонаційному плані від попередньої репліки висловлювання. Їхня формальна орієнтованість на першу репліку проявляється у низці структурних моментів: синтаксичному паралелізмі, некомплектності їх складу, використанні повторів. Інакше кажучи, лінгвісти почали розглядати діалогічні репліки як одиниці, що входять до побудови складніших, «комунікативних одиниць діалогу» [22, с. 69].

За визначенням Л. М. Михайлова, діалогічна єдність – монотематична одиниця діалогу, що має комунікативну цілісність, створювану двома (або більше) комунікантами, задається комунікативною інтенцією і виражається в логіко-семантичній, граматичній, лексичній цілісності (когерентності) [16, с. 15].

Ряд дослідників висловлюють сумнів з приводу правомірності поглядів, згідно з якими репліки розглядаються як компоненти діалогічних єдностей на тій підставі, що межа між двома діалогічними єдностями може пролягати в межах однієї репліки [9; 11]. З іншого боку, репліка була і залишається єдиною одиницею діалогу, що виділяється формально, в той час як діалогічні єдності виділяються значною мірою умовно і не мають чітких, формально виражених кордонів.

Термін «діалогічна єдність» міцно увійшов в теорію діалогу, в якому зустрічаються, як ми вже відзначали, як двочленні діалогічні єдності, так і складні діалогічні єдності, що складаються більш ніж з двох реплік, а також діалогічне ціле. За визначенням Л. А. Арчелії, діалогічне ціле – це надфразне утворення, що складається з одної або декількох діалогічних єдностей, об'єднаних між собою структурним, лексичним і семантичним зв'язком, і характеризується тематичною завершеністю [1, с. 158].

Репліки діалогічної єдності так тісно пов'язані між собою, що утворюють свого роду текст: «... природний, осмислений діалог, який має певну мету, яку співрозмовники не завжди усвідомлюють ... є такий же цілісний текст, як монолог» [14, с. 28].

Діалогічну єдність слід відрізняти від діалогічного цілого, під яким розуміється «синтаксичне утворення, що складається з ланцюжка взаємопов'язаних реплік, який являє собою зчеплення декількох діалогічних єдностей» [13, с. 11].

Репліки в діалогічній єдності характеризуються формальною співвіднесеністю. Кожна наступна репліка за своєю синтаксичною формою вписується в попередню, що забезпечує її адекватне декодування в умовах широкого використання еліпсу. Сислово, граматична й інтонаційна цілісність еліптичного речення гарантує його функціонування як комунікативної одиниці, регулярно відтворюється в мові та забезпечує повноту інформації. Зауважимо, що при аналізі комунікативних ситуацій на матеріалі художньої літератури інтонаційний компонент представлений мінімально.

Репліки в межах діалогічної єдності можуть бути з'єднані за допомогою різних засобів. До таких засобів належить тематична і прагматична співвіднесеність (питання-відповідь, спонукання – вербальна і невербальна реакція), паралелізм висловлювання, спільність граматичних категорій, лексичний повтор, антонімічне висловлювання, перепит і т. п.

Висновки. Художній діалог можна розглядати як специфічну одиницю мовлення знакового характеру, змістовною стороною якої є комунікативна ситуація. З точки зору теорії мовленнєвих актів діалог являє собою ланцюг мовних і немовних дій комунікантів, спрямованих на рішення комунікативної задачі. Мінімальною одиницею, що є носієм комунікативного завдання, виступає мовний акт, здійснюваний для реалізації певної комунікативної дії та наділений комунікативно-прагматичною функцією.

Структурними одиницями діалогу і комунікативної ситуації є репліки персонажів і авторські висловлювання, що відбивають немовні реакції або особливості комунікативної стратегії учасників діалогу. Авторські висловлювання пов'язані з репліками персонажів складними семантичними відносинами. Особливу функцію при цьому виконує діалогічна зав'язка, яка перебуває у відносинах особливого зв'язку з усією подальшою комунікативною ситуацією.

Художній діалог, який відтворює умови природної комунікації, будується на поєднанні вербальних і невербальних засобів. В умовах візуального контакту між комунікантами міміка, жести, погляди відіграють велику роль і можуть або доповнювати вербальні засоби, або компенсувати їх відсутність.

Перспективи подальших досліджень. Розглянуті нами дефініції та диференціальні ознаки художнього діалогу ми кваліфікуємо головним чином як постановку питання і, у зв'язку з цим, перспективу подальших досліджень в цьому напрямку ми вбачаємо у визначенні сутності діалогу і діалогічної єдності, а також побудові точної дефініції цих понять.

Список використаної літератури

1. Арчелия А. А. Диалогическое целое как структурно-семантическая единица диалога [Электронный ресурс] / А. А. Арчелия // Труды Абхазского государственного университета им. А. М. Горького. – 1985. – Т. 3. – С. 157–165. – Режим доступа : http://apsnyteka.org/2225-trudy_agu_III_1985.html ; Archeliya A. A. Dialogicheskoe tseloe kak strukturno-semanticheskaya edinita dialoga [Elektronnyy resurs] / A. A. Archeliya // Trudy Abkhazskogo gosudarstvennogo universiteta im. A. M. Gorkogo. – 1985. – Т. 3. – S. 157–165. – Rezhim dostupa : http://apsnyteka.org/2225-trudy_agu_III_1985.html

2. Балаян А. Р. Основные коммуникативные характеристики диалога : автореф. дис. ... канд. филол. / А. Р. Балаян ; АН СССР, Ин-т языкознания. – Москва, 1971. –

19 с. ; Balayan A. R. *Osnovnye kommunikativnye kharakteristiki dialoga : avtoref. dis. ... kand. filol.* / A. R. Balayan ; AN SSSR, In-t yazykoznaniya. – Moskva, 1971. – 19 s.

3. Бархударов Л. С. Язык и перевод : Вопросы общей и частной теории переводов / Л. С. Бархударов. – Москва : Междунар. отношения, 1975. – 239 с. ; Barkhudarov L. S. *Yazyk i perevod : Voprosy obshchey i chastnoy teorii perevodov* / L. S. Barkhudarov. – Moskva : Mezhdunar. otnosheniya, 1975. – 239 s.

4. Беркнер С. С. Некоторые явления взаимодействия реплик в английской диалогической речи : дис. ... кандидат филол. наук / Сергей Самуилович Беркнер ; Моск. гос. пед. ин-т иностранных языков. – Москва, 1960. – 288 с. ; Berkner S. S. *Nekotorye yavleniya vzaimodeystviya replik v angliyskoy dialogicheskoy rechi : dis. ... kandid. filol. nauk* / Sergey Samuilovich Berkner ; Mosk. gos. ped. in-t inostrannykh yazykov. – Moskva, 1960. – 288 s.

5. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В. В. Виноградов. – Москва : Изд-во Акад. наук СССР, 1963. – 255 с. ; Vinogradov V. V. *Stilistika. Teoriya poeticheskoy rechi. Poetika* / V. V. Vinogradov. – Moskva : Izd-vo Akad. nauk SSSR, 1963. – 255 s.

6. Галкина-Федорук Е. М. О некоторых особенностях языка ранних драматических произведений Горького / Е. М. Галкина-Федорук // Вестник Московского университета. Серия общественных наук. – 1953. – № 1. – С. 105–120 ; Galkina-Fedoruk Ye. M. *O nekotorykh osobennostyakh yazyka rannikh dramaticheskikh proizvedeniy Gorkogo* / Ye. M. Galkina-Fedoruk // Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya obshchestvennykh nauk. – 1953. – № 1. – S. 105–120.

7. Гальперин И. Р. К проблеме дифференциации стилей речи / И. Р. Гальперин // Сборник статей к семидесятилетию академика В. В. Виноградова. – Москва : Наука, 1965. – С. 68–73 ; Galperin I. R. *K probleme differentsiatsii stiley rechi* / I. R. Galperin // Sbornik statey k semidesyatiletiiyu akademika V. V. Vinogradova. – Moskva : Nauka, 1965. – S. 68–73.

8. Девкин В. Д. Диалог : Немецкая разговорная речь в сопоставлении с русской : учеб. пособ. / В. Д. Девкин. – Москва : Высшая школа, 1981. – 160 с. ; Devkin V. D. *Dialog : Nemetskaya razgovornaya rech v sopostavlenii s russkoy : ucheb. posob.* / V. D. Devkin. – Moskva : Vysshaya shkola, 1981. – 160 s.

9. Дресслер В. Синтаксис текста / В. Дресслер // Новое в зарубежной лингвистике. – Москва : Прогресс, 1978. – Вып. 8 : Лингвистика текста. – С. 111–137 ; Dressler V. *Sintaksis teksta* / V. Dressler // *Novoe v zarubezhnoy lingvistike*. – Moskva : Progress, 1978. – Vyp. 8: Lingvistika teksta. – S. 111–137.

10. Елисеева Л. А. Рекуррентные предложения в современном английском литературном диалоге / Л. А. Елисеева // Ученые записки Калининградского государственного университета. – 1969. – Т. 491. – Вып. I : Проблемы общего языкознания и английской филологии. – С. 143–208 ; Yeliseeva L. A. *Rekurrentnye predlozheniya v sovremennom angliyskom literaturnom dialoge* / L. A. Yeliseeva // Uchenye zapiski Kaliningradskogo gosudarstvennogo universiteta. – 1969. – T. 491. – Vyp. I : Problemy obshchego yazykoznaniya i angliyskoy filologii. – S. 143–208.

11. Кухаренко В. А. Интерпретация текста : учебн. / В. А. Кухаренко. – 2-е изд., перераб. – Москва : Просвещение, 1988. – 192 с. ; Kukharenko V. A. *Interpretatsiya teksta : uchebn.* / V. A. Kukharenko. – 2-e izd., pererab. – Moskva : Prosveshchenie, 1988. – 192 s.

12. Лаптева О. А. Русский разговорный синтаксис / О. А. Лаптева. – Москва : Наука, 1976. – 264 с. ; Lapteva O. A. *Russkiy razgovornyy sintaksis* / O. A. Lapteva. – Moskva : Nauka, 1976. – 264 s.

13. Леонова-Елисеева Л. А. Рекуррентные предложения в современном английском литературном диалоге : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Л. А. Леонова-Елисеева ; Калининский гос. пед. ин-т им. М. И. Калинина. – Калинин, 1969. – 25 с. ; Leonova-Yeliseeva L. A. Rekurrentnye predlozheniya v sovremennom angliyskom literaturnom dialoge : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk / L. A. Leonova-Yeliseeva ; Kalininskiy gos. ped. in-t im. M. I. Kalinina. – Kalinin, 1969. – 25 s.

14. Леонтьев А. А. Высказывание как предмет лингвистики, психолингвистики и теории коммуникации / А. А. Леонтьев // Синтаксис текста : сб. ст. / отв. ред. Г. А. Золотова. – Москва : Наука, 1979. – С. 18–36 ; Leontev A. A. Vyskazyvanie kak predmet lingvistiki, psikholingvistiki i teorii kommunikatsii / A. A. Leontev // Sintaksis teksta : sb. st. / otv. red. G. A. Zolotova. – Moskva : Nauka, 1979. – S. 18–36.

15. Меньшиков И. И. Типология респонсивных предложений в современном русском языке // Меньшиков И. И. Избранные труды по лингвистике / И. И. Меньшиков. – Днепропетровск : Новая идеология, 2012. – С. 85–100 ; Menshikov I. I. Tipologiya responsivnykh predlozheniy v sovremennom russkom yazyke // Menshikov I. I. Izbrannye trudy po lingvistike / I. I. Menshikov. – Dnepropetrovsk : Novaya ideologiya, 2012. – S. 85–100.

16. Михайлов Л. М. Коммуникативная грамматика немецкого языка : учеб. / Л. М. Михайлов. – Москва : Высш. шк., 1994. – 256 с. ; Mikhaylov L. M. Kommunikativnaya grammatika nemetskogo yazyka : ucheb. / L. M. Mikhaylov. – Moskva : Vyssh. shk., 1994. – 256 s.

17. Николаева В. Д. Структурно-семантические и прагматические особенности трехчленных диалогических единств в английском языке : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / Виктория Дмитриевна Николаева ; Киев. гос. пед. ин-т иностр. яз. – Киев, 1986. – 168 с. ; Nikolaeva V. D. Strukturno-semanticheskie i pragmaticheskie osobennosti trekhchlennykh dialogicheskikh edinstv v angliyskom yazyke : dis. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.04 / Viktoriya Dmitrievna Nikolaeva ; Kiev. gos. ped. in-t inostr. yaz. – Kiev, 1986. – 168 s.

18. Падучева Е. В. Прагматические аспекты связности диалога / Е. В. Падучева // Известия АН СССР. Серия лит. и языка. – 1982. – Т. 41, № 4. – С. 303–313 ; Paducheva Ye. V. Pragmaticheskie aspekty svyaznosti dialoga / Ye. V. Paducheva // Izvestiya AN SSSR. Seriya lit. i yazyka. – 1982. – T. 41, № 4. – S. 303–313.

19. Святогор И. П. О некоторых особенностях синтаксиса диалогической речи в современном русском языке : (диалогическое единство) / И. П. Святогор. – Калуга : Калуж. гос. пед. институт, 1960. – 38 с. ; Svyatogor I. P. O nekotorykh osobennostyakh sintaksisa dialogicheskoy rechi v sovremennom russkom yazyke : (dialogicheskoe edinstvo) / I. P. Svyatogor. – Kaluga : Kaluzh. gos. ped. institut, 1960. – 38 s.

20. Теплицкая Н. И. Некоторые проблемы диалогического текста : автореф. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.09 / Наталия Игоревна Теплицкая ; Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. М. Тореца. – Москва, 1975. – 31 с. ; Teplitskaya N. I. Nekotorye problemy dialogicheskogo teksta : avtoref. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.09 / Nataliya Igorevna Teplitskaya ; Mosk. gos. ped. in-t inostr. yaz. im. M. Toreza. – Moskva, 1975. – 31 s.

21. Трофимова Е. А. Приемы выражения взаимосвязи реплик диалогической речи (на материале соврем. англ. яз.) : автореф. ... дис. канд. филол. наук / Элла Алексеевна Трофимова ; Моск. гос. пед. ин-т им. Ленина. – Москва, 1964. – 15 с. ; Trofimova Ye. A. Priemy vyrazheniya vzaimosvyazi replik dialogicheskoy rechi (na materiale sovrem. angl. yaz.) : avtoref. ... dis. kand. filol. nauk / Ella Alekseevna Trofimova ; Mosk. gos. ped. in-t im. Lenina. – Moskva, 1964. – 15 s.

22. Шведова Н. Ю. К изучению русской диалогической речи. Реплики-повторы / Н. Ю. Шведова // Вопросы языкознания. – 1956. – № 2. – С. 67–82 ; Shvedova N. Yu. K izucheniyu russkoy dialogicheskoy rechi. Repliki-povtory / N. Yu. Shvedova // Voprosy yazykoznaneya. – 1956. – № 2. – S. 67–82.

23. Щерба Л. В. Избранные работы по языкознанию и фонетике / Л. В. Щерба. – Ленинград : Изд-во ЛГУ им. А. А. Жданова, 1958. – Т. I. – 182 с. ; Shcherba L. V. Izbrannye raboty po yazykoznaneyu i fonetike / L. V. Shcherba. – Leningrad : Izd-vo LGU im. A. A. Zhdanova, 1958. – Т. I. – 182 s.

24. Якубинский Л. П. О диалогической речи / Л. П. Якубинский // Русская речь : сб. ст. / под ред. Л. В. Щербы. – Петроград : Издание Фонетического института практического изучения языков, 1923. – С. 96–194 ; Yakubinskiy L. P. O dialogicheskoy rechi / L. P. Yakubinskiy // Russkaya rech : sb. st. / pod red. L. V. Shcherby. – Petrograd : Izdanie Foneticheskogo instituta prakticheskogo izucheniya yazykov, 1923. – S. 96–194.

25. Fries Ch. C. The Structure of English / Ch. C. Fries. – London : Longmans, Green & Co. :, 1957. – 304 p.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2019.

I. Suima

DIALOGUE AS A FORM OF COMMUNICATION

The aim of the study is to conduct a multi-aspect research of the structure and semantics of dialogic speech as a component of a literary text. The object of the study is the features of the dialogue, the various definitions of the concepts of dialogue, approaches to the study of dialogue and dialogical unity, the subject is English-language artistic texts. The material of the study is English texts containing dialogical entities. Methods – descriptive and structural methods were used. Findings: the peculiarities of oral and written dialogue are revealed, the specificity of artistic dialogue is considered. Practical value is possible in subsequent studies of the organization of the dialogue. Artistic dialogue can be considered as a specific unit of speech sign nature, the content of which is a communicative situation. In terms of the theory of speech acts, the dialogue is a chain of linguistic and non-speech actions of communicants aimed at solving a communicative problem. The minimal unit that is the bearer of a communicative task is a linguistic act, carried out for the implementation of a certain communicative action and endowed with a communicative-pragmatic function.

The structural units of the dialogue and the communicative situation are replicas of characters and author's statements, which reflect unconventional reactions or peculiarities of the communicative strategy of the participants in the dialogue. The author's statements relate to replicas of characters with complex semantic relationships.

Artistic dialogue, which reproduces the conditions of natural communication, is based on a combination of verbal and nonverbal means. In conditions of visual contact between communicators facial expressions, gestures, views play an important role and can either supplement the verbal means, or compensate for their absence.

Prospects for further research. We consider the definitions and differentials of artistic dialogue we consider primarily as a formulation of the question and, in this regard, we see the prospect of further research in this direction in determining the essence of dialogue and dialogical unity, as well as the construction of an accurate definition of these concepts. Results: 1) artistic dialogue can be viewed as a specific unit of speech of a sign character, the content of which is the communicative situation. From the point of view of the theory of speech acts, the dialogue is a chain of speech and non-speech actions of communicants aimed at solving a communicative task. The minimum unit, which is the carrier

of the communicative task, is the speech act, carried out for the implementation of a certain communicative action and endowed with a communicative-pragmatic function; 2) the structural units of the dialogue and the communicative situation are the remarks of the characters and the author's statements, reflecting nonverbal reactions or features of the communicative strategy of the participants in the dialogue; 3) artistic dialogue, which reproduces the conditions of natural communication, is based on a combination of verbal and non-verbal means. In terms of visual contact between communicators, facial expressions, gestures, and views play a big role and can either supplement verbal means or compensate for their absence.

Key words: *dialogue, communicative unit, components, replica-reaction, stimulating replica, dialogical unity.*

УДК 811.111'373.4

Т. В. Чухно

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ НОМІНАЦІЇ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

Статтю присвячено розгляду способів англomовної номінації понять, пов'язаних з різними видами митних платежів та податків. Проаналізовано лінгвальні особливості терміносполук, які вербалізують поняття «податок», «митні платежі». У ході дослідження обґрунтовано вживання різних артиклів з акронімом VAT, який актуалізує поняття «ПДВ». Особливу увагу приділено синонімічним термінам, якими відбиваються англomовні поняття різних видів платежів у митній сфері.

Ключові слова: *номінація, термін, словосполучення, семантика, синонім, аббревіатура.*

DOI 10.34079/2226-3055-2019-12-20-280-286

Актуальність статті зумовлена відсутністю досліджень лінгвальних особливостей англomовних термінологічних одиниць митної сфери на позначення різних видів митних платежів.

Метою статті є виявлення особливостей англomовної номінації різних видів платежів, зборів та податків в митній галузі. Сформульована мета передбачає розв'язання наступних **завдань**: 1) проаналізувати шляхи актуалізації понять, пов'язаних з різними видами податків, зборів та платежів в англійськомовній митній сфері; 2) дослідити лінгвальні особливості термінологічних словосполучень, що номінують різні види митних платежів та податків.

Об'єктом дослідження виступають термінологічні словосполучення на позначення різних видів податків, платежів та зборів в англomовній митній сфері. **Предметом** наукової розвідки є лінгвальні особливості англomовних терміносполук для найменування різних видів податків, платежів та зборів в митній галузі.

Насамперед зауважимо, що основу системи митного оподаткування становлять митні платежі, під якими розуміють ті види податків та зборів, які нараховуються при переміщенні товарів через митний кордон. Серед загальних митних платежів та зборів найчастіше у застосуванні поняття «ввізне мито» (import duty): «*The failure to relieve export producers from **import duties** would effectively establish a tax on exports,*